

Kalmár István

A GYIK-Műhely húsz éve

A Magyar Nemzeti Galéria GYIK-Műhelyének története a hetvenes években kezdődött. Ebben az évtizedben váltak értelmezhetővé a nyugati világban lezajlott ellenkulturális mozgalmak, illetve a 68-as események hatásai. Ezek az események a modern világ eszmerendszereinek az értékvesztéséről és a problémák globalizálódásáról adtak hírt. Az állandó új – új világnézet, új ideológia, új viselkedési modellek, új művészeti irányzatok – lehetősége megszűnt, ezzel tulajdonképpen a modern kor haladásmítosza és expanziója ért véget. A világ a kultúraváltáshoz, a posztmodern korázkába érkezett, melynek hatása a kelet-európai országokban csak jóval később, különösen 1989 után vált érzékelhetővé.

A művészet utolsó évtizedének eredményei, a pop, a koncept, a performance és még több más irányzat kiszélesítette a művészet fogalmát, a műfaji határokat és a megszokott anyaghasználati módokat eltörölte, ugyanakkor a kényelmet és munkalehetőséget adó fogyasztói érdekeltségű rétegek számára ezek a művészeti üzenetek egyre érthetlenebbekké váltak.

1970 után itthon a kultúrpolitikai nyitás lehetővé tette az események keltette hatások lassú beáramlását, amelyek annak ellenére, hogy ezek már a modern utópiák befejezhetetlenségéről adtak hírt, mégis revelációként hatottak az akkori ideológiailag elzárt fiatal művészgenerációk gondolkodására.

Ez megmozgatta a művészeti életet, viszont még hosszú évekig nem érintette a művészeti oktatást, a tanárképzést, és emiatt szinte a mai napig nem integrálódott az általános és középiskolák napi gyakorlatába sem. Az új szellemű művészpédagógusok az iskolán kívül szerveződő más lehetőségek felé fordultak.

Ezt az utat járta Szabados Árpád és Várnagy Ildikó is, akik már 1968 óta próbálkoztak elképzeléseiket megvalósítani. 1975 decemberében, miután szándékuk találkozott a Magyar Nemzeti Galéria múzeumpedagógiai és közművelődési terveivel, beindították a GYIK-Műhelyt.

A Műhely célkitűzése Szabados Árpád megfogalmazásában: „Az átlagos képességű gyerekek számára létrehozott komplex, kreatív szemléletű műhelymunka a vizuális tevékenységi formákon keresztül éreztesse meg az alkotó – nem feltétlenül művészi – tevékenység motivációit úgy, hogy ez a rendszeres és folyamatos oktató-nevelő munka során egész életre szóló élményt nyújtson, segítve a harmonikus felnőtt személyiség kialakulását. Hogy ez milyen módon érhető el, arra az itt tanító tanároknak kell választ adniuk. ... Tudatosítani kell, hogy a képzőművészeti látás alkalmas eszköz a valósághoz való viszonyuk tisztázására, az önismeret, az egyéni és társadalmi önértékelő folyamatok minőségileg magasabb szintű formáihoz vezet el. A művészet nem csodálni való, megközelíthetetlen valami, hanem saját problémáikra (érzelmi, múlt, jellem) választ adó nyelv, ha élünk az eszközeivel.”

A vizuális tevékenységhez, elsősorban kommunikációs szinten kezdettől fogva társult a zene, a mozgás, a film és később a video.

Az indulás, nehézségei ellenére sikeres volt, és ez kisugározott a Nemzeti Galériából, több budapesti és vidéki szakkör vette át a Műhely módszereit. Az első négy-öt évben vegyes, majd utána az óvodástól a középiskolás korosztályt is magában foglaló külön korcsoportokban folyt a munka.

Annak ellenére, hogy a GYIK nem kívánt „képzőművész előkészítő” lenni, mégis a tehetséges gyerekek stúdiója is lett. „A kiemelkedő tehetségek felfedezése az óvodás korban kezdődik, majd az éveken keresztül figyelemmel kísért tehetség a középiskola befejeztével lép ki a Műhelyből – amihez persze az is kell, hogy mindvégig a GYIK tagja maradjon. Mivel a Műhelyben a hangsúly a közös alkotómunkán van, a tehetség a kreatív folyamat másságában és nem a kész művek befejezettségében érhető tetten. A tevékenység előtérbe helyezésével érhető el a benne való feloldódás és a teremtő élmény megszerzése is, ami egy másik – a GYIK-ben szintén mindig megtalálható – csoport, a sérült gyermekek rehabilitációját is segíti. A Műhely tehetséggondozó és támogató szerepe jó néhány tanítvány esetében vált sikertörténetté, azonban mégsem ezek a látványos életutak a GYIK igazi értékei, hanem az a megérintettség, amely a Műhelyből kikerülőket, majd végig évekilongóan vissza-visszajárókat jellemzi.” (*Sinkó István*)

A 80-as évek közepén a posztmodern jelenségek erősödésével az eddig használt terminológiák, de az egyszerű fogalmak is jelentős változáson mentek és mennek át azóta is. Az eszmei szétfödözöttség a művészetben is bekövetkezett; a művészi és a hétköznapi kifejezési formák közötti határok elmosódtak, a kreativitást elsősorban a fellelhető kulturális elemek kombinációinak minősége adja, és ez a figyelmes tekintetet a művekről a magatartás felé irányítja. Talán ösztönös válaszként az emberi szférát, így a nevelést is érintő eseményekre – valamint az 1983-tól a Műhelyben tanító *Szemadám György* munkájának hatására – ekkor kerültek a tantervekbe az egész évet kitöltő, meséket, mítoszokat kalandosan feldolgozó inspiratív folyamatjátékok. A kalandozások a különféle kultúrákban, más és más világképekben, olyan térben és időben történő utazásokká váltak, melyek során észrevétlenül merültek fel kérdések és válaszok is. A képzőművészet és a vizualitás eszköztára itt elsősorban ennek a beszélt nyelvnek a grammatikáját biztosítja.

Szemadám 1988-tól a Műhely irányítója is lett (1993-ig), és ő volt az, aki a GYIK működését 1991-től alapítványi keretek közé szervezte.

A.GYIK jelene a szakmai vezetésén túl, a fennmaradáshoz szükséges menedzsermunkát is rója *Sinkó Istvánra*, aki még a pionír időktől kezdve tanára, 1993-tól pedig vezetője a Műhelynek.

A Műhely ma is rendszeresen járó kétszázötven gyerek, két tanár irányításával 15-35 fős csoportokban heti egy alkalommal vesz részt a folyamatokra épülő műhelymunkában.

A GYIK a szaporodó alternatív iskolák mellett is megtartotta vonzáskörét, amit nagymértékben köszönhet a hozzá érkező szellemi impulzusokra való nyitottságának. A húsz év alatt itt tanító csoportvezetők között a festők és grafikusok mellett író, színész, pszichológus, több főiskolás és volt GYIK-tanítvány is megtalálható. A Műhely a gyakori külföldi és hazai érdeklődők, rendszeres kiállítások és az állandó publicitás ellenére is szigetszerű jelenség maradt.

Most, az ezredfordulóhoz közeledve, amikor *Tantalosz* mítosza megismétlődött, már mindnyájan érezzük a kollektív tudatváltás szükségességét. Az ember mindennel el van látva, de semmihez sem fér hozzá. Az erőforrások eredetét a tudásátadás kódolt módjai rejtik el előle, és miközben az átláthatatlan információs rendszerek hatalmi szövevénye harcol tudati területeiért, a valóság elveszett számára, élete örök éhség marad.

A GYIK huszadik születésnapja hívja fel a figyelmet arra, hogy amikor már nagyon kicsire zsugorodott a közvetlen tapasztalás lehetősége, a Műhely máig megmaradt a teremtő játék gyerekzsivajától hangos Noé bárkájának.

Contents

Gyula Csoma: The School As We Know It – the Outline of an Experiment
(Page 3)

Dénes Kövendí: Youth and Mission Through the Eyes of Sándor Karácsony
(Page 15)

Culture and School

Docente discimus – Mária Both and László F. Csorba interview Árpád Szabó
(Page 23)

Viewpoints

Whatever will Happen to you, Secondary Academic? – A round table talk on the future of Secondary Academic (Tamás Schüttler) (Page 28)

Imre Knausz: Shall we Boil the Core Curriculum till it is Soft? (Page 41)

Mentalhygiene

Know Your Worth – Tamás Schüttler interviews Head of the Bureau for Mentalhygienical Program Zsuzsa Gáspár (Page 46)

Extracts from the Prize-winning Case Studies of Bureau for Mentalhygienical Program

Mrs István Palicz: Children's Behaviour Problems at School (Page 54)

Kata Demus-Kádár: The Clown (Page 56)

Mária Kalmár: Case study (Page 58)

World View

A World Report on Education (selected and translated by Mrs László Majzik)
(Page 60)

Sarolta Boda: Schools in 2052 – Education on the Top of the World (Page 74)

International Baccalaureate

Györgyi Bruder: Mathematics in the Educational System of IB Programmes
(Page 81)

Workshop

Károly Némethi: The Montessori Method and the Science (Page 88)

Imre Szijártó: Ways to Teach Motion Picture (Page 95)

Review

Culture Reflected in Education or Education Reflected in Culture (Andrea Jankovich) (Page 104)

An Introduction to Orff's Music Therapy (Dóra Varvasovszky-Velész) (Page 106)

István Kalmár: Twenty Years of the Child and Youth Art Workshop (Page 110)

Inhalt

Gyula Csoma: Die Schule „an sich“ – Entwurf eines Versuches (S. 3)

Dénes Kövendi: Jugend und Berufung – Die Sicht von Prof. Karácsony (S. 15)

Kultur und Schule

„Lehrend lernen“ – Gespräch mit *Árpád Szabó* (*Mária Both–László F. Csorba*)
(S. 23)

Ansichten

Was geschieht mit dir, Gymnasium? – Rundtischgespräch über die Zukunft
dieses Schultyp (*Tamás Schüttler*) (S. 28)

Imre Knausz: Sollen wir das Nationale Core Curriculum weich kochen? (S. 41)

Mentalhygiene

Wir sollen uns selbst als Wert ansehen – Ein Gespräch mit *Zsuzsa Gáspár*,
Unterrichtsdirektorin des Mentalhygienischen Programmbüros führt
Tamás Schüttler (S. 46)

Auszüge aus den prämierten Arbeiten der Bewerbung für Einzelfall-Lösung
des Mentalhygienischen Programmbüros

Frau István Palicz: Kinder mit Verhaltensstörungen in der Schule (S. 54)

Kata Demus-Kádár: Der Clown (S. 56)

Mária Kalmár: Einzelfall-Lösung (S. 58)

Weltspiegel

Weltbericht über die Erziehung 1995 (Verfassung, Übersetzung von *Frau
László Majzik*) (S. 60)

Sarolta Bodá: Schule im Jahre 2052 – Unterricht am Dach der Welt (S. 74)

Internationale Reifeprüfung

Györgyi Bruder: Mathematik im Unterrichtssystem der Internationalen
Reifeprüfung (S. 81)

Werkstatt

Károly Némethi: Die Motessori-Methode und die Wissenschaften (S. 88)

Imre Szijártó: Variationen auf den Filmunterricht (S. 95)

Kritik-Beobachter

Gespiegelte Kultur oder die Erziehung im Spiegel der Kultur (*Andrea
Jankovich*) (S. 104)

Grundbegriffe der Orffschen Musiktherapie (*Dóra Varvasovszky-Velész*) (S. 106)

István Kalmár: Die Zwanzig Jahre der Kinder- und Jugendwerkstatt der
Künste (S. 110)

Tájékoztató
a Pedagógiai Lexikon I–II–III.
és a Pedagógiai Ki Kicsoda
című művekről

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium megbízásából a neveléstudomány elméleti és gyakorlati szakembereiből szervezett szerkesztőbizottság és szerzői gárda munkájának eredményeként az MTA Pedagógiai Bizottságának védnöksége alatt 1996-ban, a magyar iskolai oktatás kezdeteinek 1000 éves évfordulójára a Keraban Kiadó gondozásában az új Pedagógiai Lexikon kiadására kerül sor (a csaknem húsz évvel korábbi szaklexikon teljes megújításával).

A mű tudományos igényességgel, egyben közérthető nyelvezettel adja közre az oktatással, neveléssel kapcsolatos ismereteket gyakorló pedagógusok, a nevelés iránt érdeklő szülők, a társtudományok képviselői, a neveléstudomány művelői és egyetemi hallgatók számára.

A szűkebb értelemben vett pedagógiai ismeretanyagon túl az egyes szaktudományok kiváló tudósai (Ballér Endre, Báthory Zoltán, Benedek András, Csapó Benő, Csoma Gyula, Falus Iván, Forray R. Katalin, Golnhofer Erzsébet, Horánszky Nándor, Hunyady Györgyné, Imre Anna, Kárpáti Andrea, Kelemen Elemér, Kozma Tamás, Lukács István, Mihály Ottó, Nagy Mária, Mesterházi Zsuzsa, Orosz Sándor, Páli Judit, Pléh Csaba, Pukánszky Béla, Szelle Béla, Tímár János, Tompa Klára, Varga Júlia, Varga Lajos) gyűjtötték egybe a szociológia, az orvostudomány, a filozófia, az etológia, a fiziológia, a közgazdaságtudomány, a jog, a gyógypedagógia, a pedagógia szakterületéhez kapcsolódó ismereteket.

A három kötet több, mint 10 000 címszavát kiegészíti a pedagógus szakma élő külföldi és hazai személyiségeire, az oktatást segítő intézményekre, illetve a szakterülettel együttműködő cégekre is kiterjedő IV. kötet, a Pedagógiai Ki Kicsoda.

A legkorszerűbb ismeretanyagot is tartalmazó kötetek nélkülözhetetlenek általában a művelődni, kutatni kívánó szakembereknek, szülőknek, de szervezett továbbképzési keretek között is alapvető forrásul szolgálhatnak.

A támogató intézményeknek köszönhetően a Pedagógiai Lexikon 2500 Ft/kötet áron, összesen 7500 Ft-ért (előfizetésben 6000 Ft-ért), a Pedagógiai Ki Kicsoda 2500 Ft-ért (előfizetésben 2000 Ft-ért) lesz kapható. Megrendelhető a megyei Pedagógiai Intézetek illetékes munkatársainál, illetve a kiadónál.

KERABAN KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

1022 Budapest, Marcibányi tér 9. Tel./Fax: 134-4279